

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: МЕТОДОЛОГІЯ І ПРАКТИКА

© 2018 БОГДАН Н. М.

УДК 332.14:658

Богдан Н. М.

Оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки регіонів України: методологія і практика

Досліджено теоретичні та методологічні підходи до визначення та оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки на регіональному рівні. Метою статті є удосконалення методики оцінювання фінансово-економічної безпеки на регіональному рівні на основі вивчення наявних теоретичних і методичних підходів, а також оцінка рівня фінансово-економічної безпеки регіонів України. Розглянуто й узагальнено теоретичні підходи до визначення категорії фінансово-економічної безпеки та методичні підходи до її оцінювання. Доведено, що фінансово-економічна безпека регіону являє собою складне інтегроване поняття, що поєднує у собі поняття фінансової та економічної безпеки. З урахуванням простоти та доступності інформаційної бази та прозорості розрахунків автором встановлено доцільність і достатність комплексу індикаторів фінансово-економічної безпеки. Здійснено оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки регіонів України. Обґрунтовано необхідність розробки механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону та доведено, що при розробці необхідно дотримуватися об'єктивно існуючих принципів: комплексності, системності, варіантності, координації та спеціалізації. За результатами проведеного дослідження зроблено висновки щодо необхідності розроблення, відпрацювання і створення дієвої системи забезпечення фінансово-економічної безпеки на регіональному рівні з метою сприяння підвищенню конкурентоспроможності регіонів та інвестиційної привабливості. Детальна розробка механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону та планування її організація його фінансового забезпечення мають стати предметом подальших наукових досліджень.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, індикатор, інтегральний індикатор, агрегований показник, комплексна оцінка, механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Формул:** 2. **Бібл.:** 22.

Богдан Наталія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельного господарства, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: 148nika8@gmail.com

УДК 332.14:658

UDC 332.14:658

Богдан Н. Н. Оценка уровня финансово-экономической безопасности регионов Украины: методология и практика

Исследованы теоретические и методологические подходы к определению и оценке уровня финансово-экономической безопасности на региональном уровне. Целью данной статьи является усовершенствование методики оценки финансово-экономической безопасности на региональном уровне на основе изучения существующих теоретических и методических подходов, а также оценка уровня финансово-экономической безопасности регионов Украины. Рассмотрены и обобщены теоретические подходы к определению категории финансово-экономической безопасности и методические подходы к ее оценке. Доказано, что финансово-экономическая безопасность региона представляет собой сложное интегрированное понятие, объединяющее в себе понятие финансовой и экономической безопасности. С учетом простоты и доступности информационной базы и прозрачности расчетов автором установлены целесообразность и достаточность комплекса индикаторов финансовой экономической безопасности. Осуществлено оценивание уровня финансово-экономической безопасности регионов Украины. Обоснована необходимость разработки механизма обеспечения финансово-экономической безопасности региона, доказано, что при разработке необходимо соблюдать объективно существующие принципы: комплексности, системности, вариативности, координации и специализации. По результатам проведенного исследования сделаны выводы о необходимости формирования, отработки и создания действенной системы обеспечения финансово-экономической безопасности на региональном уровне с целью содействия повышению конкурентоспособности регионов и инвестиционной привлекательности. Детальная разработка механизма обеспечения финансово-экономической безопасности региона и планирование и организация его финансового обеспечения должны стать предметом дальнейших научных исследований.

Bogdan N. M. Assessing the Level of Financial and Economic Security of Ukraine's Regions: Methodology and Practice

Theoretical and methodological approaches to determining and assessing the level of financial and economic security at the regional level are studied. The aim of the article is to improve the methodology for assessing financial and economic security at the regional level based on the study of existing theoretical and methodological approaches, as well as to assess the level of financial and economic security of regions of Ukraine. Theoretical approaches to defining the category of financial and economic security and methodological approaches to its assessment are reviewed and summarized. It is proved that the financial and economic security of a region is a complex integral concept that combines the concepts of both financial and economic security. Given the simplicity and accessibility of the information base and transparency of calculations, the author established the appropriateness and sufficiency of a set of indicators for financial economic security. The assessment of the level of financial and economic security of regions of Ukraine is carried out. The necessity of developing a mechanism to ensure the financial and economic security of a region is substantiated. It is proved that in its development it is advisable to observe objectively existing principles of integrity, consistency, variability, coordination, and specialization. Based on the results of the study, conclusions are drawn on the need to formulate, develop and create an effective system for ensuring financial and economic security at the regional level in order to promote competitiveness of the regions and their investment attractiveness. The detailed development of the mechanism for ensuring the financial and economic security of a region as well as the planning and organization of its financial security should be the subject of further scientific research.

Keywords: financial and economic security, indicator, integral indicator, aggregate indicator, integral assessment, mechanism for ensuring financial and economic security of a region.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, индикатор, интегральный индикатор, агрегированный показатель, комплексная оценка, механизм обеспечения финансово-экономической безопасности региона.

Рис.: 3. Табл.: 2. Формул.: 2. Библ.: 22.

Богдан Наталия Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А. Н. Бекетова (ул. Маршала Бажанова, 17, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: 148nika8@gmail.com

Fig.: 3. Tbl.: 2. Formulae: 2. Bibl.: 22.

Bogdan Natalia M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism and Hospitality Management, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: 148nika8@gmail.com

Постановка проблеми. Сучасна практика державного та регіонального управління та багаточисельні наукові дослідження демонструють, що сьогодні існує потреба відпрацювання і створення такої системи фінансово-економічної безпеки на регіональному рівні, яка б враховувала негативи та позитиви сучасного економічного середовища.

Однією з найменш висвітлених проблем у сфері фінансово-економічної безпеки залишаються аспекти її забезпечення на регіональному рівні. До недавнього часу регіон взагалі не розглядався як носій власних економічних інтересів у сфері фінансово-економічної безпеки.

Очевидно, що забезпечення фінансово-економічної безпеки регіонів є необхідним підґрунтям для забезпечення успішного соціально-економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності регіонів. При цьому постійно наголошується на необхідності посилення політики стимулювання економічного розвитку як бази і фундаменту забезпечення економічної безпеки регіонів.

Однак слід зазначити, що питання забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону в економічній літературі розглянуто фрагментарно. Отже, для кращого розуміння сутності й особливостей оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки регіону важливо розглянути теоретичні та методичні підходи, що пропонують науковці, які займалися вивченням проблематики економічної і фінансової безпеки на регіональному рівні та сформулювати оптимальні підходи на основі аналізу й узагальнення наявних наукових праць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі наукові аспекти фінансово-економічної безпеки держави висвітлені такими вченими, як Бінько І. Ф. [1], Варналій З. С. [2], Жаліло Я. А. [3], Мішина І. Г. [4], Шлемко В. Т. [1] та ін.

Питанню фінансової та економічної безпеки регіону присвячені праці Білик Р. Р. [5], Герасимчук З. В. [6], Коваленко М. А. [7], Криленко В. І. [8], Онищенко В. О. [9], Різник Н. А. [10], Семкова А. В. [11], Третяк В. В. [12], Юрченко А. Ю. [13] та інших науковців. Однак, незважаючи на певну кількість теоретичних і методичних підходів до дослідження фінансової та економічної безпеки на регіональному рівні, спостерігається відсутність консенсусу в частині комплексу показників та індикаторів, алгоритму розрахунку інтегрального індикатора фінансово-економічної безпеки тощо. Методики, що пропонуються багатьма авторами, обтяжені дублюючими індикаторами, не систематизовані, при розрахунку використовуються складні алгоритми, що не повністю відповідають критеріям верифікації, достовірності, об'єктивності, оперативності тощо. Крім цього,

наявна статистична база досліджень у галузі регіональної економіки не повністю відповідає вимогам багатокритеріальних і багаторівневих розрахунків.

Формулювання цілей дослідження. Метою цієї статті є удосконалення методики оцінювання фінансово-економічної безпеки на регіональному рівні на основі вивчення наявних теоретичних і методичних підходів, а також оцінка рівня фінансово-економічної безпеки регіонів України.

Виклад основних результатів і їх обґрунтування. Загальні засади національної економічної безпеки й економічної безпеки регіонів передбачені в Конституції України. Національним законодавством визначаються основи економічної безпеки регіонів у контексті забезпечення макроекономічної безпеки в країні. Закон України «Про основи національної безпеки України» (від 19.06.2003 № 964-IV) визначає, що в Україні «передбачається цілісність національної економіки», а також «створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення» [14]. Це ж стосується і регіонів та їх економічної безпеки, стосовно яких зазначається також і можливість певного ризику як «загроза проявів сепаратизму в окремих регіонах України». Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» (від 02.12.2012 № 3275-VI) визначає, що «стимулювання розвитку регіонів здійснюється з метою забезпечення їх сталого розвитку в інтересах усієї України, підвищення рівня життя населення створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України» [15]. Особлива увага відводиться депресивним територіям і механізмам їх відновлення й розвитку.

На думку Криленко В. І. [8], поняття «економічна безпека регіону» – це спроможність економіки протистояти дестабілізуючій дії соціально-економічних чинників і не створювати загрози для інших елементів регіону та зовнішнього середовища. З позиції В. Криворотова та А. Калини [16, с. 76], під економічною безпекою регіону пропонується розуміти комплекс заходів, що спрямовані на сталий, постійний розвиток і вдосконалення економіки регіону, що включає протидію зовнішнім і внутрішнім загрозам (через взаємодію виробничої, соціальної та природної сфер).

Я. Жаліло [3, с. 25] визначає економічну безпеку регіону як спроможність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб населення країни, протистояння дестабілізуючому впливу внутрішніх і зовнішніх чинників,

забезпечення конкурентоспроможності у світовій системі господарювання.

Колектив науковців А. Татаркін, О. Романова, А. Куклін, В. Яковлев [17, с. 80] стверджує, що економічна безпека регіону – це сукупність властивостей економічної системи регіону, що забезпечують стабільність, сталість і поступальний характер розвитку регіону, певну незалежність і водночас інтеграцію з економікою держави в умовах дестабілізуючого впливу загроз різного виду.

Дефініція економічної безпеки регіону, запропонована А. І. Сухоруковим, Ю. М. Харазішвілі [18, с. 218], характеризується захищеністю регіональної економіки та економічних інтересів територіальної громади від дії дестабілізуючих чинників, узгодженістю інтересів регіону в економічній, соціальній та екологічній сферах, здатністю регіональної економічної системи до самовідродження і раціонального використання економічного потенціалу регіону під час задоволення соціальних та екологічних вимог і обмежень.

За підсумками розгляду зазначених вище підходів до трактування поняття, можна зробити висновок про те, що більшість запропонованих визначень характеризують економічну безпеку регіону як здатність регіональної економіки (через ефективну протидію ризикам) до сталого розвитку, постійного оновлення, вдосконалення та незалежності.

Аналізуючи регіональний аспект фінансової безпеки, слід узагальнити, що, за думкою багатьох авторів, фінансова безпека регіону ґрунтується на стійкості відповідної фінансової системи, її спроможності протистояти дестабілізуючим факторам, забезпечувати стабільність, ефективність і збалансованість розвитку економіки, соціальної й екологічної сфер.

Сухоруковим А. І. зазначено, що фінансова безпека регіону є частиною фінансової безпеки держави, яка відображає захищеність інтересів держави у фінансовій сфері або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної системи, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для

забезпечення її соціально-економічного розвитку й обслуговування фінансових зобов'язань [18, с. 16].

Варто зазначити, що в деяких працях фінансова безпека регіону розглядається як збалансована фінансова система, основна мета якої полягає у цілеспрямованому формуванні та реалізації заходів фінансової регіональної політики щодо забезпечення відповідності між реальними потребами та наявними можливостями економічного розвитку регіону та протидії викликам.

Виходячи з наведених визначень можна сказати, що фінансова безпека регіону є системою, яка забезпечує стабільність фундаментальних фінансових відносин і пропорцій розвитку регіону, які формують захищеність його фінансових інтересів. Цільовою спрямованістю фінансової безпеки регіону є створення необхідних фінансових передумов для піднесення фінансового потенціалу, підвищення фінансової незалежності, а також стійкого зростання соціально-економічних показників його розвитку в поточному періоді та на перспективу.

В результаті систематизації поглядів науковців вважаємо, що фінансово-економічна безпека регіону являє собою складне інтегроване поняття, що поєднує в собі поняття фінансової та економічної безпеки. Тому пропонуємо узагальнити та дати більш повну характеристику цієї дефініції, а саме: фінансово-економічна безпека регіону – це стан економічного розвитку регіону, який характеризується високим рівнем конкурентоспроможності економіки регіону, соціально-економічної стабільності, сталого розвитку, фінансової незалежності та можливістю протидіяти загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища з метою забезпечення регіональних інтересів і розвитку регіону в довгостроковому періоді.

Фінансово-економічна безпека регіону може розглядатися як сукупність поточного стану, умов і факторів, що характеризують стабільність і поступовість розвитку регіональної економіки, визначеної незалежності й інтеграції з економікою держави.

Вважаємо, що визначення рівня фінансово-економічної безпеки регіонів, має містити три основні етапи (рис. 1).

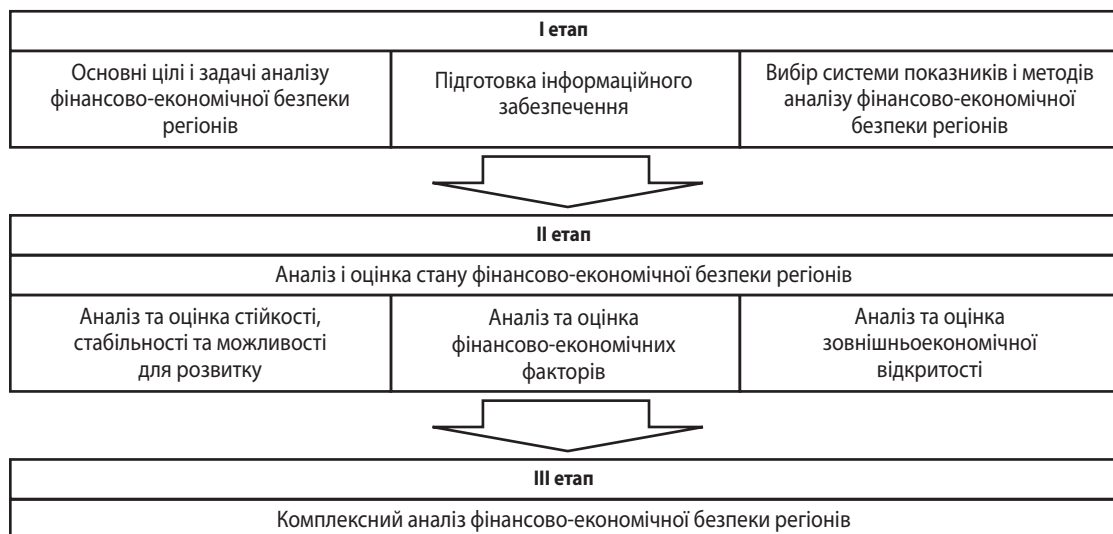

Рис. 1. Етапи оцінки фінансово-економічної безпеки регіону

Джерело: сформовано автором

Вважаємо, що найбільш прийнятним для визначення показника фінансово-економічної безпеки є індикативний метод, сутність якого полягає у зіставленні фактичних і порогових значень показників. Це дає можливість визначити становище, в якому перебуває економіка та вжити відповідних заходів.

За результатами узагальнення наукових підходів до формування системи індикаторів фінансово-економічної безпеки регіону встановлено, що згідно з різними пропозиціями до складу інтегрального показника пропонується

включати безліч показників та індикаторів (деякі автори пропонують використовувати 100 показників і навіть більше). Але більшість із них дублюють один одного, деякі важко визначити за причиною нестачі статистичних даних, деякі складають державну або комерційну таємницю тощо. Тому з урахуванням простоти та доступності інформаційної бази та прозорості розрахунків автором встановлено доцільність і достатність наступного комплексу індикаторів фінансово-економічної безпеки (усього 30 показників за 2 блоками) (табл. 1):

Таблиця 1

Індикатори фінансово-економічної безпеки регіону

Група індикаторів	Перелік індикаторів	Порогові значення (за досвідом світової практики)	Питома вага індикатора
Індикатори фінансової безпеки (11)	▪ Темп приросту ВРП, %;	2	0,05
	▪ Частка податкових надходжень до регіонального бюджету, %;	25	0,035
	▪ Частка зовнішніх запозичень у покритті бюджету, %;	30	0,03
	▪ Частка податків у валовому регіональному продукті-ВРП, %;	25	0,025
	▪ Частка трансфертів у ВРП, %;	15	0,023
	▪ Дефіцит регіонального бюджету, %;	5	0,04
	▪ Частка оплати праці у валовому регіональному продукті – ВРП, %;	25	0,032
	▪ Частка грошової маси у ВРП, %;	50	0,028
	▪ Частка соціальних витрат у ВРП, %;	35	0,033
	▪ Частка заощаджень у ВРП, %;	30	0,027
	▪ Рівень тінізації економіки, %	30	0,045
Індикатори економічної безпеки (19)	▪ Частка ВРП на душу населення від середнього рівня країн «великої сімки», %;	50	0,038
	▪ Частка інвестицій у ВРП, %;	25	0,04
	▪ Частка іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій, %;	15	0,045
	▪ Питома вага приросту іноземних інвестицій у ВРП, %;	10	0,045
	▪ Частка промисловості в загальному обсязі ВРП, %;	30	0,03
	▪ Рівень оновлення основних засобів, %;	5	0,027
	▪ Питома вага підприємств, що займалися інноваційною діяльністю у загальній кількості промислових підприємств, %;	15	0,03
	▪ Частка регіональних кредитних організацій у загальному обсязі кредитних організацій, %;	50	0,028
	▪ Рівень фінансування інноваційної діяльності, % від ВРП;	2	0,033
	▪ Коефіцієнт експортної залежності, % до ВРП;	30	0,032
	▪ Коефіцієнт імпоротної залежності, % до ВРП;	50	0,032
	▪ Коефіцієнт покриття експортом імпорту;	1	0,03
	▪ Питома вага заробітної плати у структурі доходів населення, %;	50	0,025
	▪ Питома вага населення, що має дохід нижче прожиткового мінімуму, %;	7	0,032
	▪ Співвідношення середньої та мінімальної заробітної плати, %;	3	0,03
	▪ Рівень безробіття, %;	4	0,042
	▪ Індекс споживчих цін, %;	5	0,04
	▪ Чисельність населення, млн;	7	0,03
	▪ Тривалість життя населення, років;	70	0,043
▪ Рівень злочинності на 100 тис. ос., од.	5000	0,032	

Джерело: сформовано автором

При формуванні системи індикаторів і визначенні їх порогових значень використовувалися «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [19] та аналітична доповідь Інституту стратегічних досліджень України «Прогнозування індикаторів, порогових

значень та рівня економічної безпеки України у довгостроковій перспективі» [20].

Визначення поодиноких індикаторів розраховувалося за формулою:

$$I_n = \frac{I_{факт}}{I_{порог}} \quad (1)$$

Узагальнюючий розрахунок інтегрального індикатора проводиться за такою формулою:

$$I_{FES} = \sum_{i=1}^n I_n \alpha_n, \quad (2)$$

де I_n – агрегований показник фінансово-економічної безпеки регіону $n = \{1; 30\}$;

α_n – визначений за методом експертних оцінок ваговий коефіцієнт, який характеризує розмір внеску в інтегральний індекс i -го індикатора.

Результати оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки регіонів України за період 2010–2016 рр. наведено в табл. 2, на рис. 2 та рис. 3.

За даними табл. 2 встановлено, що за період 2010–2016 рр. відбулися такі зміни у стані фінансово-економічної безпеки регіонів України: покращили рівень фінансово-економічної безпеки Волинська область (+7, тобто найвище збільшення рівня фінансово-економічної безпеки), Івано-Франківська (+2), Київська (+3), Кіровоградська (+6), Львівська (+3), Полтавська (+4), Тернопільська (+2), Херсонська (+3), Черкаська (+1), Чернівецька (+4), Чернігівська (+3), Донецька (-2), Житомирська (-2) області.

Погіршили стан фінансово-економічної безпеки такі регіони: Дніпропетровська (-1), Запорізька (-3), Луганська (-2), Рівненська (-2), Хмельницька (-4 – найбільший рівень погіршення рівня фінансово-економічної безпеки) області.

Рис. 2. Інтегральний індикатор фінансово-економічної безпеки регіонів України за 2016 р.

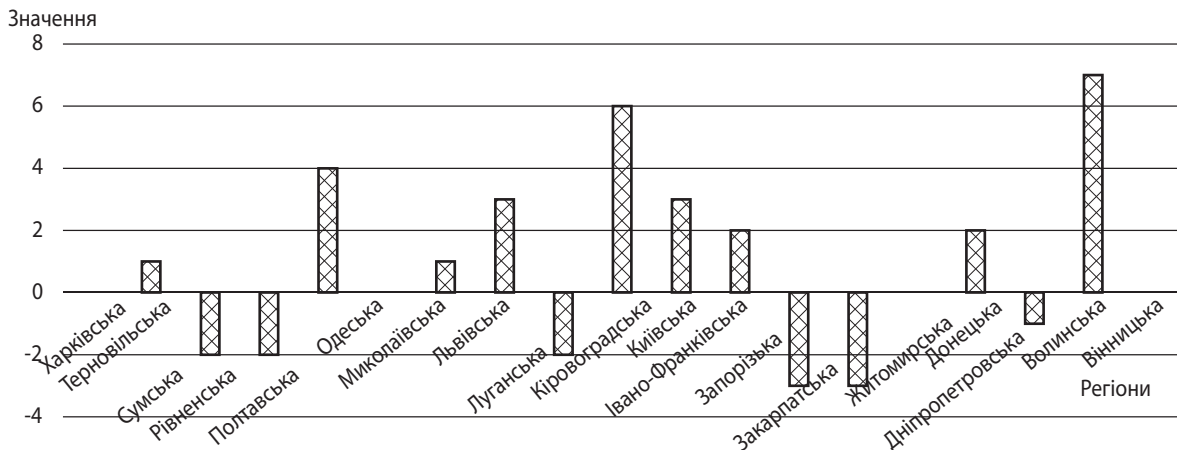

Рис. 3. Динаміка інтегрального індикатора фінансово-економічної безпеки регіонів України за 2010–2016 р.

Розрахунок комплексної оцінки фінансово-економічної безпеки дає змогу визначити кількісну характеристику фінансово-економічних явищ, які відбуваються, виявити стан економічної безпеки регіону (нормальна, передкризова, кризова ситуації), основні загрози фінансово-економічному розвитку регіону в розрізі системних характеристик безпеки.

Рівень розвитку окремого регіону, по-перше, деякою мірою впливає на показники економічної безпеки, причому

чим вище рівень розвитку регіону, тим вище його вплив на показники економічної безпеки України. По-друге, рівень розвитку регіону порівняно з іншими регіонами створює можливість загрози економічної безпеки, інакше кажучи, якщо в регіоні створюються осередки напруженості будь-якого роду (економічної, соціальної, екологічної тощо), то це – загроза економічної безпеки України.

Вплив регіонів на забезпечення економічної безпеки держави лише посилюється. Так, 05.02.2015 року був при-

Інтегральний індикатор фінансово-економічної безпеки регіонів України

Область, регіон	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		Зміни
	IFES	Ранг	IFES	Ранг	IFES	Ранг	IFES	Ранг	IFES	Ранг	IFES	Ранг	IFES	Ранг	
м. Київ	0,973	2	0,987	1	0,965	1	0,955	2	0,957	1	0,974	1	0,943	1	+1
м. Севастополь	0,949	5	0,964	4	0,936	3	0,864	4	-	-	-	-	-	-	-
АРК	0,728	12	0,928	11	0,594	10	0,644	9	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	0,743	17	0,814	18	0,572	20	0,436	18	0,725	13	0,652	14	0,553	17	0
Волинська	0,263	25	0,376	25	0,473	22	0,228	27	0,612	22	0,624	20	0,653	18	+7
Дніпропетровська	0,976	1	0,983	2	0,957	2	0,979	1	0,948	2	0,951	2	0,928	2	-1
Донецька	0,828	7	0,988	6	0,789	7	0,839	6	0,828	8	0,763	9	0,823	5	+2
Житомирська	0,593	19	0,827	17	0,423	24	0,367	21	0,634	18	0,692	17	0,552	21	-2
Закарпатська	0,275	24	0,478	24	0,275	27	0,243	26	0,581	23	0,559	23	0,419	24	0
Запорізька	0,971	3	0,981	7	0,745	8	0,774	7	0,925	3	0,859	5	0,775	6	-3
Івано-Франківська	0,758	16	0,832	16	0,746	17	0,473	16	0,695	15	0,726	15	0,496	14	+2
Київська	0,832	6	0,975	3	0,909	4	0,853	5	0,867	5	0,877	4	0,884	3	+3
Кіровоградська	0,714	18	0,785	19	0,444	15	0,518	14	0,668	16	0,718	16	0,647	12	+6
Луганська	0,784	9	0,897	13	0,678	9	0,478	15	0,744	12	0,758	10	0,659	11	-2
Львівська	0,715	13	0,915	12	0,574	14	0,588	12	0,809	9	0,673	13	0,693	10	+3
Миколаївська	0,763	10	0,935	10	0,698	11	0,612	11	0,778	10	0,789	8	0,716	9	+1
Одеська	0,796	8	0,951	9	0,683	12	0,728	8	0,844	6	0,824	7	0,721	8	0
Полтавська	0,745	11	0,965	8	0,856	6	0,633	10	0,835	7	0,837	6	0,749	7	+4
Рівненська	0,523	21	0,603	23	0,379	23	0,254	25	0,618	20	0,593	22	0,467	23	-2
Сумська	0,688	15	0,846	15	0,639	18	0,458	17	0,708	14	0,736	11	0,588	14	+1
Тернопільська	0,237	27	0,264	26	0,376	25	0,284	23	0,546	24	0,438	25	0,386	25	+2
Харківська	0,868	4	0,927	5	0,873	5	0,879	3	0,874	4	0,923	3	0,856	4	0
Херсонська	0,504	23	0,655	22	0,539	21	0,323	22	0,605	21	0,612	21	0,571	20	+3
Хмельницька	0,558	20	0,678	21	0,361	16	0,418	19	0,637	17	0,664	18	0,524	16	-4
Черкаська	0,708	14	0,869	14	0,635	13	0,537	13	0,753	11	0,719	12	0,635	13	+1
Чернівецька	0,248	26	0,235	27	0,348	26	0,267	24	0,465	25	0,487	24	0,518	22	+4
Чернігівська	0,516	22	0,766	20	0,568	19	0,385	20	0,627	19	0,637	19	0,638	19	+3

Джерело: сформовано автором на основі [21]

йнятий Закон України «Про засади державної регіональної політики» [22]. У рамках нової регіональної політики ефективність забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону залежить від його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів та згідно з чиним законодавством і в інтересах жителів громади вирішувати питання місцевого значення.

Зауважимо, що при розробці механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону необхідно дотримуватися об'єктивно існуючих принципів. До загальних принципів забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону відносять такі:

- комплексності, тобто необхідності аналізу всіх сторін об'єкта дослідження;

- системності – врахування як внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежностей, так і зовнішніх факторів з позицій розгляду об'єкта дослідження як елемента економічного простору більш високого рівня;
- варіантності (альтернативності) або виявлення й обґрунтування декількох варіантів забезпечення економічної безпеки, з одного боку, розрахунку траєкторії соціально-економічного розвитку, з іншого – варіативність інвестування, взаємодії з партнерами при зміні ринкової кон'юнктури та виклики економічних, соціальних, політичних суб'єктів дозволяють, використовуючи ефект «накладання» індивідуалізованих, інноваційних, ри-

зикованих дій та їхньої результуючої складової, знаходиться постійно у просторі сумарної сприятливої ринкової кон'юнктури, забезпечуючи таким чином прискорений обіг капіталу, ресурсів праці, наднормовий прибуток і достатньо високий потенціал економічної безпеки;

- принцип координації (узгодження) зв'язків і стосунків усіх елементів економічної безпеки регіону. Координація потрібна для того, щоб складові елементи в умовах спеціалізації не дублювали один одного, а виконували взаємодоповнюючі ролі;
- принцип спеціалізації елементів (розмежування функцій і операцій, що виконуються елементами); спеціалізація дозволяє регіональній владі зосередитися на рішенні невеликого числа завдань, а отже, забезпечити ефективніший розподіл ресурсів.

Важливими елементами забезпечення фінансово-економічної безпеки регіонів є моніторинг і прогнозування факторів, які визначають загрози фінансово-економічній безпеці. Саме для перехідного стану економіки України, що супроводжуються міжрегіональними диспропорціями та гострою недостатністю фінансових ресурсів, значною рухомістю та нестійкістю показників, моніторинг виступає як оперативна інформаційно-аналітична система спостережень. З огляду на це більші вимоги висувуються до державної статистики щодо глибини, комплексності, форм охоплення об'єктів статистичного спостереження, якості й оперативності інформації.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що сьогодні вкрай необхідно розроблення, відпрацювання і створення дієвої системи забезпечення фінансово-економічної безпеки на регіональному рівні, яка б урахувала негативи та позитиви сучасного економічного середовища та сприяла підвищенню конкурентоспроможності регіонів та інвестиційної привабливості, що є підґрунтям для сталого розвитку. Ця проблематика відображається як у багаточисельних наукових дослідженнях, так і в низці прийнятих Державою законодавчих і нормативних актів. За результатами узагальненого аналізу наявних підходів до визначення фінансово-економічної безпеки та її оцінювання сформовано систему індикаторів, визначено їх порогові значення та вагові коефіцієнти.

В роботі здійснено оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки регіонів України, що дозволило дійти висновку про необхідність створення ефективного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки на регіональному рівні та системи моніторингу її відстежування, що дозволить контролювати та коректувати основні індикатори фінансово-економічної безпеки та усувати загрози сталому розвитку регіонів.

Сутність моніторингу фінансово-економічної безпеки регіону полягає у наданні достовірної, своєчасної, повної інформації про фінансовий стан господарюючих суб'єктів та чинники впливу, що мають місце у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Моніторинг середовища являє собою діючу систему організації спостереження за станом факторів середовища, їх оцінки, прогнозування тенденцій змін і формування інформаційної бази.

Детальна розробка цього механізму та планування й організація його фінансового забезпечення мають стати предметом подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія. Київ : НІСД, 1997. 144 с.
2. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.
3. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліло. Київ : НІСД, 2010. 288 с.
4. Мішина І. Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Донецьк, 2007. 235 с.
5. Білик Р. Р. Механізми та інструменти забезпечення економічної безпеки регіонів України в процесі децентралізації . URL: http://www.business-inform.net/pdf/2015/9_0/67_72.pdf
6. Герасимчук З. В., Вавдіук Н. С. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення : монографія. Луцьк : Надстир'я, 2006. 244 с.
7. Коваленко М. А., Нагорна І. І., Сіленков Б. В. Управління економічною безпекою регіону: сутність та механізм реалізації : монографія. Київ : ХНТУ, 2006. 444 с.
8. Криленко В. І. Економічна безпека регіону як складова забезпечення національної економічної безпеки. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1779>
9. Онищенко В. О., Завора Т. М., Чепурний О. В. Соціальна безпека регіону: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Полтава : ПолтНТУ ім. Ю. Кондратюка, 2015. 273 с.
10. Різник Н. А. Економічна безпека регіону та її роль у забезпеченні національної безпеки держави. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Evu/2011_17_1/Riznyk%20N.pdf
11. Семкова Л. В. Економічна безпека регіонів. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2014. Вип. 27. С. 63–69.
12. Третяк В. В., Гордієнко Т. М. Проблеми визначення загроз економічній безпеці регіону. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VSUNU/2011_8_1/Tretjak.pdf
13. Юрченко А. Ю. Розвиток теорії і практики визначення загроз економічній безпеці регіону в трансформаційній економіці. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/4_ukr/38.pdf
14. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
15. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
16. Криворотов В. В., Калина А. В., Эриашвили Н. Д. Экономическая безопасность государства и регионов. М. : Юнити-Дана, 2011. 352 с.
17. Татаркин А., Романова О., Куклин А. Экономическая безопасность как объект регионального исследования. *Вопросы экономики*. 1996. № 5. С. 78–89.
18. Сухоруков А. І., Харазішвілі Ю. М. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 3. С. 5–15.

19. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

20. Харазішвілі Ю. М., Дронь Є. В. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2014. 117 с.

21. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html

22. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

REFERENCES

- Bilyk, R. R. "Mekhanizmy ta instrumenty zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky rehioniv Ukrainy v protsesi detsentralizatsii" [Mechanisms and tools for ensuring the economic security of Ukraine's regions in the process of decentralization]. http://www.business-inform.net/pdf/2015/9_0/67_72.pdf
- Derzhavne upravlinnia rehionalnym rozvytkom Ukrainy* [Public administration of regional development of Ukraine]. Kyiv: NISD, 2010.
- Herasymchuk, Z. V., and Vavdiuk, N. S. *Ekonomichna bezpeka rehionu: diahnozyka ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic security of the region: diagnostics and mechanism of provision]. Lutsk: Nadstyria, 2006.
- Kharazhshvili, Yu. M., and Dron, Ye. V. *Prohnozuvannia indykatyrov, porohovykh znachen ta rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy u serednyostrokovii perspektyvi* [Forecasting of indicators, threshold values and level of economic security of Ukraine in the medium-term perspective]. Kyiv: NISD, 2014.
- Kovalenko, M. A., Nahorna, I. I., and Silenkov, B. V. *Upravlinnia ekonomichnoi bezpeky rehionu: sutnist ta mekhanizm realizatsii* [Managing the economic security of the region: the essence and mechanism of implementation]. Kyiv: KhNTU, 2006.
- Krivorotov, V. V., Kalina, A. V., and Eriashvili, N. D. *Ekonomicheskaya bezopasnost gosudarstva i regionov* [Economic security of the state and regions]. Moscow: Yuniti-Dana, 2011.
- Krylenko, V. I. "Ekonomichna bezpeka rehionu yak skladova zabezpechennia natsionalnoi ekonomichnoi bezpeky" [Economic security of the region as a component of national economic security]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1779>
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
- [Legal Act of Ukraine] (2005). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
- [Legal Act of Ukraine] (2013). http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
- Mishyna, I. H. "Ekonomichna bezpeka v umovakh rynkovykh transformatsii" [Economic security in the conditions of market transformations]: *dys. ... kand. ekon. nauk* : 08.00.01, 2007.
- Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
- Onyshchenko, V. O., Zavora, T. M., and Chepurnyi, O. V. *Sotsialna bezpeka rehionu: teoretychni ta prykladni aspekty* [Social security of the region: theoretical and applied aspects]. Poltava: PolNTU im. Yu. Kondratiuka, 2015.
- Riznyk, N. A. "Ekonomichna bezpeka rehionu ta yii rol u zabezpechenni natsionalnoi bezpeky derzhavy" [Economic security of the region and its role in ensuring the national security of the state]. http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Evu/2011_17_1/Riznyk%20N.pdf
- Semkova, L. V. "Ekonomichna bezpeka rehioniv" [Economic security of the regions]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu*, no. 27 (2014): 63-69.
- Shlemko, V. T., and Binko, I. F. *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist i napriamky zabezpechennia* [Economic security of Ukraine: the essence and directions of provision]. Kyiv: NISD, 1997.
- Sukhorukov, A. I., and Kharazhshvili, Yu. M. "Shchodo metodolohii kompleksnoho otsiniuvannia skladnykh ekonomichnoi bezpeky derzhavy" [Regarding the methodology of integrated assessment of the components of economic security of the state]. *Stratehichni priorityty*, no. 3 (2013): 5-15.
- Tatarkin, A., Romanova, O., and Kuklin, A. "Ekonomicheskaya bezopasnost kak obekt regionalnogo issledovaniya" [Economic security as an object of regional research]. *Voprosy ekonomiki*, no. 5 (1996): 78-89.
- Tretiak, V. V., and Hordiienko, T. M. "Problemy vyznachennia zahroz ekonomichnoi bezpeky rehionu" [Problems of determining the threats to the economic security of the region]. http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VISUNU/2011_8_1/Tretjak.pdf
- Varnalii, Z. S., Burkaltseva, D. D., and Saienko, O. S. *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorityty zmitsnennia* [Ukraine's Economic Security: Problems and Priorities for Strengthening]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2011.
- Yurchenko, A. Yu. "Rozvytok teorii i praktyky vyznachennia zahroz ekonomichnoi bezpeky rehionu v transformatsiynii ekonomitsi" [Development of the theory and practice of identifying threats to the economic security of the region in the transformational economy]. http://www.economyandsociety.in.ua/journal/4_ukr/38.pdf